

האם צריך לשלוח מנות דווקא באמצעות שליח, והאם ילד קטן כשר לכך?

שו"ת בנין ציון נסיון מד, רבי יעקב יוקב עטלינגר:

מנה אחת אפים", מזה נראה דלא הקפיד הכתוב אלא על השילוח דהיינו שיוצא מן המשלח אבל מתנה לא אקרי רק מה שבא מיד הנותן ליד המקבל דרק אם בא לידו נקרא מתנה, ולכן אם העני אינו רוצה לקבל לא יצא ידי מתנות לאביונים אפילו אם מועיל לענין נדר לומר הרי הוא כאלו התקבלתי כיון דלא קיים כאן מצות הכתוב ויכול לקיים בעני אחר אבל כאן דכתיב "ומשלוח מנות" דאין זה רק מצות שילוח מששלח יצא.

ובהכי ניהא לי מה שנסתפקתי מי שמביא בעצמו מנות ונותן לחבירו אם יצא ידי "ומשלוח מנות" דאנן אמרינן שלוחו של אדם כמותו אבל אפכא לא מצאנו שיהא הוא כשלוחו וכיון דהכא כתיב "ומשלוח מנות" נימא דדוקא בעינן ע"י שליחות אבל על ידי נתינה לא, ותמהתי שלא ראיתי לפוסקים שהעירו על זה. אבל לפי מה שכתבתי י"ל כיון דב"טעמים דשילוח מנות שכתבתי לעיל שייכים גם בנותן הוא בעצמו ליד חבירו לכן יוצא גם בנתינה, ומה דכתיב לשון שליחות הוא להורות דבשילוח לבד יצא אפילו אין חבירו רוצה לקבל, ולכן לא הזכירו הפוסקים איסור נתינה. ומכ"מ אולי לכתחלה טוב יותר לשלוח המנות ע"י אחר כנלענ"ד הקטן יעקב.

הרמ"א בא"ח סי' תרצ"ה כתב: "השולח מנות לחבירו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו - יצא", ובדרכי משה כתב כן בשם מהר"י ברין. והפרי חדש כתב על זה: "תימא דזה מניין לו", ובקרוב נתנאל תירץ שיצא לו ממה דאמרינן נדרים (דף ס"ג) האומר לחבירו קונם אם אין אתה בא ונוטל לבנך כור א' של חטין ושתי חביות של יין ה"ז יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי זהו כבודי וכתב הרשב"א הטעם שאפילו היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו והאי טעמא שייך גם במשלוח מנות עכ"ד.

ולענ"ד קשה דא"כ גם במתנות לאביונים אם רצה ליתן לעני והוא אינו רוצה לקבל יצא ולמה כתב הרמ"א רק לענין משלוח מנות כן, גם כבר העיר בשו"ת החתם סופר א"ח סי' קצ"ו דתלוי זה בב' טעמים של משלוח מנות אם הטעם כמו שכתב המנות הלוי להראות חבה וריעות דלפ"ו י"ל דיצא בשלוח דהראה חבתו אבל לטעם שכתב התרומת הדשן דאולי לא יספיק לו סעודתו והוא מסייעו לא שייך זה.

ולענ"ד טעם המהר"י ברין ורמ"א כמו שכתוב "ומשלוח מנות" ולא כתיב "ונתון מנות" כמו דכתיב "ומתנות לאביונים", דלשון נתינה שייך גבי מנות כדכתיב "ונתן לפנינה וגו' מנות ולחנה יתן

שו"ת דבר אברהם [חלק א, סימן יג אות ד, הרב אברהם דובער כהנא שפירא]:

והלכך במידי דכתיב בתורה שהוא עצמו צריך לעשותו ושלוחו מהני רק משום דין שלוחו של אדם כמותו שחידשה תורה בהא הוא דאיתמעטו קטן ואינך דלא הוה כמותו ונמצא דרק שלוחו עשה ולא הוא עצמו, אבל במידי דלא בעינן כלל שהוא עצמו יעשה ומעיקרא אמרה תורה שיעשה ע"י שליח בודאי גם ע"י הני דלאו בני שליחות נינהו נמי מהני משום דמ"מ נעשה ע"י שלוחים וא"כ במשלוח מנות אי אמרת דצריך שיהא בשילוח דוקא ולא ע"י עצמו בודאי מהני גם ע"י קטן דמ"מ שלוחו הוי. ונקוט האי כללא בידך דענין שלוחו גרידא וענין שלוחו של אדם כמותו נפרדים הם ולא קרב זה אל זה.

הנה לקושטא דמילתה בנה עלייה באוריא דעיקר דברי הס' ההוא קלושים הם לענ"ד שאין בדקדוק קל כזה בדברי הר"ן כדי הוכחה לחידוש גדול כזה. אך אפילו אי יהיבנן ליה בזה דבעינן שילוח מנות דוקא ע"י שליח מ"מ אין הערתו נכונה לפסול קטן לשליחות זו, דנראה פשוט דבכל הני דאמרינן לאו בני שליחות נינהו אין הפירוש שלא נקראו שלוחים כלל אלא פירושו דהא דחידשה תורה ששלוחו של אדם כמותו וכל מה שעשה שליח הוי כאילו עשה משלח לא נאמר אלא בישראל גדול לאפוקי קטנים ואינן שאין בהם דין שלוחו של אדם כמותו אבל שלוחו גרידא [כלומר שליח שלא יהא בו דין כמותו של משלח] בודאי מיהא הוי.

וע"ד הא דאמרינן במגילה (דף ז' ע"ב) אביי בר אבין מחלפי סעודותיהו להדדי, וכתב הר"ן וז"ל הוה מחלפי סעודותיהו להדדי לא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחבירו ולהשאיר לעצמו ולפיכך היו שולחין כל אחד סעודתם זה לזה עכ"ל. ובאחד מספרי זמננו דייק בלשון הר"ן למה הוצרך להוסיף על דברי הש"ס שהיו שולחין כ"א סעודתם זה לזה דלדברי הש"ס י"ל שהיו מחלפינן בעצמם, ועל יסוד זה חידש דמוכח דסובר הר"ן דבעינן שישלח המנות ע"י שליח דוקא כדכתיב ומשלוח מנות ואם מוסר בעצמו המנות לרעהו לא יצא, והעיר דלפ"ז ראוי לדקדק שלא לשלוח המנות ע"י קטנים כנהוג משום דלאו בני שליחות נינהו.

שו"ת דבר אברהם [חלק ב, סימן כז אות ה, הרב אברהם דובער כהנא שפירא]:

עוד כתב כת"ר עמ"ש בספרי סי' י"ג אות ד' דלומר דמשלוח מנות דוקא ע"י שליח חידוש גדול הוא, וכ' כת"ר דבאמת תליא באשלי רברבי דמבואר בד"מ (סי' תרצ"ה אות ז) ובפמ"ג שם בשם הפר"ח דכוונת רש"י היא דבעינן משלוח מנות דוקא ע"י שליח.

הנה באמת בעת כתיב לא עיינתי במקומו בד"מ ובפמ"ג, אבל עדיין אני אומר גם עכשיו דחידוש גדול הוא, דהד"מ לא כתב דדעת רש"י היא דבעינן שליח דוקא אלא דבעינן שילוח והיינו שאינו יוצא במה שמזמין את חבירו לסעודה לביתו אלא צריך שישלוחו המנות לבית רעהו, ומזה עדיין לא מוכח כלל דבעינן שליח דוקא ושפיר אפשר דכשהביא בעצמו מנות לבית רעהו נמי יצא ועיקר הקפידא הוא רק שלא יזמין את חבירו לסעודה בביתו דאין זה דרך שילוח מנות.